

28.3.2001

1622/4/99

Den avgörande: Justitieombudsman Lauri Lehtimaja

Föredragande: Föredragande Pasi Pölönen

BROTT MOT SPRÅKLAGEN I TINGSRÄTTEN

1

KLAGOMÅL

I ett 3.7.1999 daterat skriftligt klagomål till riksdagens justitieombudsman anser A att Helsingfors tingsrätt har förfarit felaktigt vid handläggningen av ett vräkningsmål (98/11805). I synnerhet betonar A det faktum att han inte hade fått stämningsansökan eller delgivningsintyget på svenska, trots att han skriftligen hade bett om detta inom den utsatta svarstiden. A anser att han borde ha delgivits de nämnda dokumenten på svenska samt beviljats en ny svarstid på 14 dygn. A kritiserar också tingsdomaren B:s uppträdande som osakligt. Dessutom kritiserar A Helsingfors hovrätts dom 18.3.1999 (S98/924) i samma sak.

A har inkommit med ett 6.6.2000 daterat tilläggsbrev. Hans ombud har inkommit med ett 10.10.2000 daterat brev.

A ber justitieombudsmannen undersöka sakligheten i tingsrättens förfarande samt riktigheten i hovrättens dom.

2

UTREDNING

Helsingfors tingsrätt har på min begäran lämnat in en utredning och givit utlåtande i ärendet. Dessa medföljer bilagor till beslutet. A har givit sitt 27.7.2000 daterade bemötande med anledning av utredningen.

3

AVGÖRANDE

3.1

Händelseförlopp

Helsingfors tingsrätt delgav 17.6.1998 A en på finska avfattad stämning i ett vräkningsmål (98/11805). Enligt stämningen skulle A lämna in sitt svaromål till tingsrättens kansli inom 14 dagar från delgivningen (dvs. senast 1.7.1998). A inlämnade sitt skriftliga svaromål till tingsrätten inom tidsfristen 30.6.1998. I svaromålet anmälde han, att hans modersmål är svenska samt att han förutsätter att alla handlingar i ärendet avfattas på svenska och att rättegången i alla hänseenden förs på svenska. A ansåg att han på detta sätt skulle få en ny tidsfrist för svaromålet.

Tingsrätten meddelade ändå en tredsakdom i ärendet 9.7.1998 (98/11805) emot A, eftersom A inte hade svarat på käromålet inom den utsatta tiden. A mottog fredagen 17.7.1998 en 15.7.1998 daterad vräkningsanmälning. Följande måndag gick A tillsammans med sin advokat till tingsrätten

för att reda ut om det 30.6.1998 skickade brevet hade inkommit till tingsrätten inom tidsfristen, samt för att få innehållet i tredsdomen till sin kännedom. A bad att få diskutera med den person som bär ansvar för tredsdomen. Då tingsfiskal C, som hade givit tredsdomen, befann sig på semester, kom tingsdomare B till kansliet för att diskutera saken. Enligt A skällde B på honom och hans ombud: *“Te katsotte, että Teidän oikeuksianne on loukattu. Juju on siinä, että minun ei tarvitse selittää mitään. Te saatte kannella tai hakea takaisinsaantia tai tehdä mitä tahansa - tuomio ei muutu miksikään!”*

A sökte återvinning i tredsdomen. Han motiverade sin ansökan med att tredsdomen hade ett formfel, eftersom han hade förutsatt att få alla handlingarna på sitt modersmål svenska. A ansåg att han inte hade haft möjlighet att presentera sina grunder mot käromålet på sitt modersmål innan saken blev avgjord.

Helsingfors tingsrätt förkastade 3.8.1998 återvinningsansökan. Helsingfors hovrätt ändrade inte tingsrättens dom. Angående det påstådda procedurfelet konstaterade hovrätten följande: *“A on väittänyt, että häntä vastaan 9.7.1998 annettu yksipuolinen tuomio oli muodollisesti virheellinen, koska A:lle ei ollut hänen vastauksen antamiselle varatussa ajassa esittämästään pyynnöstä huolimatta annettu - - - häätökannetta koskevia haasteasiakirjoja ruotsin kielellä, vaan häntä vastaan oli annettu häntä enempää kuulematta yksipuolinen tuomio. Hovioikeus toteaa, että A:lla on hakiessaan takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon ollut mahdollisuus esittää kaikki haluamansa perusteet käräjäoikeuden yksipuolista tuomiota vastaan. A:lle ei näin ollen ole aiheutunut oikeudenmenetystä väittämänsä käräjäoikeuden menettelyvirheen takia eikä hovioikeuden ole syytä asian laatu ja lopputuloskin huomioon ottaen sekä tarkemman käräjäoikeuden menettelyä koskevan selvityksen puuttuessa ottaa enempää kantaa väitettyyn virheelliseen menettelyyn”*.

3.2

Rättslig bedömning

3.2.1

Rättsregler

Enligt 21 § Finlands grundlag (tidigare 16 § regeringsformen) har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Garantier för en rättvis rättegång skall tryggas genom lag.

Enligt 17 § 2 mom. grundlagen (tidigare 14 § 2 mom. regeringsformen), skall vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag.

Enligt 19 § grundlagen skall det allmänna främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende.

I 3 § 1 mom. språklagen (148/22) stadgas, att vid domstol och annan statsmyndighet skall an-

vändas ämbetsdistriktets språk och i tvåspråkigt distrikt någotdera av distriktets språk. Finsk medborgare äger dock rätt att i egen sak eller i sak, vari han höres, använda sitt språk, finska eller svenska.

I 3 § 2 mom. språklagen stadgas, att om handling, som tillställts domstol eller annan statsmyndighet, i strid med stadgandena i 1 mom. är avfattad på det andra inhemska språket, skall myndigheten på sakägarens bekostnad ombesörja lagligen giltig översättning av handlingen. Översättningen skall dock bekostas av myndigheten, om denna med stöd av 22 § lagen om förvaltningsförfarande ombesörjer tolkning.

Enligt 5 § 1 mom. språklagen skall domstol och annan myndighet i enspråkigt ämbetsdistrikt utfärda expedition på ämbetsdistriktets språk. Statsrådet, ministerium, centralt ämbetsverk, domstol eller länsstyrelse vare dock skyldig att i de fall, då originala expeditionen enligt 6 § borde utfärdas på det andra språket, till expeditionen foga laggill översättning, då sakägare, som enligt 3 § äger rätt att använda annat språk än ämbetsdistriktets, därom anhållit.

Enligt 6 § 1 mom. språklagen skall domstol och annan myndighet i tvåspråkigt ämbetsdistrikt utfärda expedition på det språk sakägaren eller, där de äro flere, sakägarna använt eller om vars användande i expeditionen de enats. Paragrafens 2 mom lyder: "*Hava sakägarna använt olika språk och enas de icke om samma språks användande i expeditionen, skall i ärendet, där svarandena äro av olika språk, användas flertalets inom ämbetsdistriktet språk, så framt ej myndigheten med beaktande av sakägarnas rätt och fördel annorlunda förordnar*".

Har delgivningen inte verkställts inom utsatt tid eller har den verkställts felaktigt och uteblir en part från domstolen eller avger han inte ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga som har begärts av honom, skall delgivningen enligt 11 kap. 18 § rättegångsbalken verkställas på nytt, om detta inte skall anses onödigt på grund av att felet är obetydligt. Gör en part invändning om att delgivningen inte har verkställts inom utsatt tid eller om att den har verkställts felaktigt, skall handläggningen av målet skjutas upp eller en ny frist sättas ut för ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga, om inte detta skall anses onödigt på grund av att felet i delgivningen är obetydligt. En invändning om att delgivningen inte har skett inom utsatt tid eller på föreskrivet sätt skall göras i svaromålet eller utsagan.

Om en svarande som har uppmanats att avge skriftligt svaromål i ett mål där förlikning är tillåten, inte har avgivit svaromålet inom utsatt tid, avgörs målet enligt 11 kap. 18 § rättegångsbalken utan att förberedelsen fortsätter. Käromålet bifalls härvid genom en tredsdom.

Enligt 14 § 1 mom. tjänstemannalagen skall en tjänsteman utföra sina uppgifter på behörigt sätt.

3.2.2 Ställningstagande

3.2.2.1 Stämningförfarandet och tredsdomen

Utredningen

Tingsfiskal C berättar följande i sin utredning.

"I det ifrågavarande handräckningsärendet - - - har delgivningen till svaranden A ägt rum 17.6.1998. Delgivningen har verkställts av stämningsman ---, vars modersmål är svenska. Fataliedagen för svaret i ärendet har varit 1.7.1998. A har till tingsrättens avdelning fem skickat ett brev 30.6.1998 som berör saken och i detta har han förutsatt att alla dokument befordras på svenska och att även hela rättegången i övrigt förs på svenska.

Jag tolkade A:s begäran så att i fortsättningen skulle processen även i detta fall handläggas på svenska. A hade emottagit de finskspråkiga dokumenten som skulle delgivas så inte heller av den orsaken var det motiverat att vidtaga några åtgärder förrän det eventuella svaret hade anlänt. Enligt min åsikt kunde man på basen av A:s brev dra den slutsatsen att han skulle ge sitt svar till käromålet, varmed man skulle ha övergått till en svenskspråkig process. Inget svar eller någon begäran om förlängning av fatalietiden kom trots allt och därmed gavs senare en tredskodom i fallet.

Jag vill betona, att A inte i något stadium har bett om en förlängning av fatalietiden och att inga skäl fanns för att vidtaga retroaktiva åtgärder vad gäller språket, eftersom A måste ha förstått vad saken gällde när han emottog de finskspråkiga stämningsskildringarna. Innan jag beslöt att brevet inte gav upphov till vidare åtgärder och när svarstiden ännu inte löpt ut, diskuterade jag saken med tingsdomare B och vi var ense om förfaringssättet i detta fall."

Tingsdomare B berättar följande i sin utredning.

"A:s klagomål berör en händelse, som har inträffat för nästan två år sedan. Jag kan inte erinra mig detaljerna i fallet.

Uppenbarligen i början av juli år 1998 kom C, vars arbetsrum är i närheten av mitt eget arbetsrum, för att visa mig - - - ansökan om handräckning mot A och det brev som A hade skickat. Jag läste brevet. C begärde min åsikt om brevet. Jag berättade för C hur jag själv skulle lösa ärendet. Jag uttalade min åsikt i egenskap av äldre domare, inte som C:s förman. Jag var då avdelningschefens vikarie. Som avdelningschefens vikarie hade jag varken kunnat eller fått ge en order eller ett råd åt C om hur det ärende som hade fördelats åt henne borde avgöras. C har sedermera avgjort ärendet på det sätt som framgår av den tredskodom som givits i ärendet.

Senare i juli en morgon då jag hade en rättegång höll jag på och förberedde mig för den ifrågavarande rättegången. Någon av avdelningens tingssekreterare kom in i mitt rum. Hon anmälde att man krävt att avdelningschefen för femte avdelningen skulle komma till allmänna kansliets servicedisk för att utreda en dom som hade givits på avdelningen. Jag fungerade även då som avdelningschefens vikarie. Jag gick till allmänna kansliet och hälsade på de två män som var på plats. Kansliets tjänsteman gav mig den gula dokumentmappen.

Efter en kort diskussion framgick det att frågan gällde det tidigare nämnda fallet i vilket C hade gett sin tredskodom.

Ifall jag erinrar mig saken rätt, förevisade antingen A eller hans ombud det tidigare nämnda brevet. De krävde att jag skulle förklara varför brevet inte hade tagits i betraktande.

Jag berättade för dem att jag hade sett brevet tidigare när C hade visat det åt mig. Dessutom berättade jag för dem att ärendet hade avgjorts, treskodomen givits, att den förlorande parten har rätt att ansöka om avbrytande av verkställighet och söka återvinning samt att man även kan framställa ett klagomål över domarens förfarande. Efter det gick jag till rättegången. Det är möjligt att jag använde de ordalag som A har framfört att jag sagt i det brev som han skickat 27.7.1998 till lagman. Det är möjligt att jag använde andra ordalag. Jag kan inte mera erinra mig denna situation noggrant.

Jag anser mig inte ha förfarit olämpligt som tjänsteman och domare.

Jag har gått till aulan för att diskutera med parten. Jag har gett en utredning i den fråga som man krävt att jag skall utreda. Efter detta har jag avlägsnat mig till min rättegång."

Helsingfors tingsrätts lagman konstaterar följande i sitt utlåtande.

"- - enligt min uppfattning kräver A i sitt brev om "vräkningsmålet" 30.6.1998 att han framdeles får handlingarna från tingsrätten på svenska samt att rättegången förs på det svenska språket. I enlighet med normal praxis har stämningen delgivits på finska eftersom stämningsansökan hade inlämnats på det språket. Om A tydligt hade bett om att få stämningshandlingarna på svenska kunde han genast ha fått en stämningsblankett för tvistemål på svenska. Av blanketten framkommer vilka åtgärder som förutsätts av svaranden. Min tolkning av A:s syfte med brevet om "vräkningsmålet" 30.6.1998 är alltså densamma som tingsfiskal C:s.

Treskodomen i "vräkningsmålet" hade avkunnats 9.7.1998 och språkfrågan var inte längre aktuell med tanke på det målet. I enlighet med A:s önskemål hade den muntliga förberedelsen och huvudbehandlingen i "huvudmålet" överlåtits till en svenskspråkig domare."

I sitt bemötande konstaterar A följande:

"Själv ansåg jag - och anser fortfarande - att jag genom mitt, inom utsatt tidsfrist till Helsingfors tingsrätts kansli inlämnade skriftliga meddelande klart och tydligt hävdade min grundlagsenliga rätt att av domstol bli tilltalad på mitt modersmål och att jag hade fullt skäl att anse att jag inte lagligen blivit instämd till rätten, då stämningen utfärdats på finska."

Justitieombudsmannens ställningstagande

I det föreliggande fallet gav A ett skriftligt svaromål med anledning av stämningen inom den utsatta tiden, fastän han inte svarade i huvudsaken, dvs. bemötte grunderna för stämningsansökan. A skrev: "Då mitt modersmål är svenska förutsätter jag även att alla handlingar i ärendet avfattas på svenska och att rättegången i alla hänseenden förs på svenska." Borde detta yttrande ha tolkats som en processinvändning? Tingsrätten ansåg att brevet inte utgjorde någon

processinvändning utan bara ett meddelande angående processspråket. A utgick själv ifrån att han på det här sättet skulle komma att delgivas stämningen på nytt och denna gång på sitt modersmål, samt att han skulle beviljas en ny tidsfrist för svaromålet.

A:s brev inkom till tingsrätten inom den tid som angavs i stämningen. Enligt min åsikt måste brevet under dessa förhållanden otvivelaktigt betraktas som ett sådant svaromål som avsågs i stämningen. Jag anser också att brevets budskap är klart: A åberopade sin grundlagsenliga rätt att få alla handlingar i ärendet på sitt modersmål svenska och ansåg att rättegången också annars, i alla hänseenden, skulle föras på svenska. Detta svar måste enligt min åsikt tolkas som en processinvändning det oaktat att brevet eventuellt inte var avfattat med användning av exakt den terminologi som används i rättegångsbalken eller att någon uttrycklig begäran om en ny stämningsdelgivning inte hade gjorts. Tingsrätten kunde inte utgå ifrån att A måste ha förstått vad saken gällde när han emottog de finskspråkiga stämningsdokumenten. En myndighet kan inte åsidosätta sina i språklagstiftningen fastställda skyldigheter genom att förmoda att en person som hör till en språklig minoritet måste förstå majoritetens språk. Den felaktiga delgivningen kunde inte heller korrigeras enbart genom det faktum att stämningsmannen var svenskspråkig. Stämningsmannen hade ingen skyldighet att för mottagaren av delgivningen översätta handlingarna till svenska.

I motiveringen till tredsdomen uppgavs – enligt min mening felaktigt – att ”*vastaaja ei vastannut määräajassa*”. Om tingsrätten ansåg innehållet i A:s brev vara tolkbart borde den enligt min åsikt före tredsdomen ha kontaktat A med en förfrågan om vad han avsåg med sitt brev och om han önskade en ny stämningsdelgivning på svenska. Det bör observeras att domstolen på tjänstens vägnar måste förvissa sig om att de absoluta processförutsättningarna är uppfyllda innan den ger en tredsdom. Enligt min åsikt är det desto större orsak att förfara på detta sätt i ett ärende där det är fråga om att vråka svaranden från hans egen bostad. Från svarandens synpunkt är det fråga om hans grundläggande sociala rättigheter. När ett ärende av detta slag behandlas är det skäl att fästa särskilt avseende vid svarandens rättssäkerhet.

Jag anser förfarandet vara felaktigt också såtillvida att A inte fick ens tredsdomen översatt till svenska, trots att han bett få alla handlingar på sitt modersmål.

Med hänvisning till det som anförs ovan anser jag att tingsrättens förfarande stred mot språklagen och rättegångsbalken.

3.2.2.2

Tingsdomare B:s uppträdande

Enligt utredningen kom tingsdomare B till kansliets servicedisk för att redogöra för tredsdomen i vråkningsmålet. B berättar att A eller hans advokat lade fram det 30.6.1998 daterade brevet och krävde svar på frågan varför brevet inte hade beaktats, och att han svarade: ”*asia on ratkaistu, yksipuolinen tuomio on annettu, hävinnyt osapuoli voi hakea täytäntöönpanon keskeytystä ja takaisinsaantia sekä että tuomarin menettelystä voi myös kannella.*” B konstaterar, att han inte minns situationen exakt, men anser det möjligt att han har använt de ord som A påstår. B anser inte att han har uppträtt osakligt.

A:s advokat anför i sitt 10.10.2000 daterade brev att A:s beskrivning av händelseförloppet samt av B:s uppträdande och uttalanden, till fullo stämmer överens med advokatens uppfattning och minnesbild. Dessutom skriver han: *"Då fråga ju i grund och botten var om A:s önskemål att få använda sitt svenska modersmål vid domstol, kan dels den snäva tolkningen av A:s brev och dels tingsdomare B:s beteende eventuellt bottna i den dåliga beredskapen att vid landets största tingsrätt betjäna allmänheten på svenska."*

Som mitt eget ställningstagande meddelar jag följande.

Med beaktande av den i fallet tillgängliga utredningen anser jag att innehållet i B:s uttalanden i allt väsentligt motsvarar A:s beskrivning.

Det är inte domarens sak att förutspå vilka möjligheter en part har att framgångsrikt söka ändring, åtminstone inte på ett överlägset och hånofullt sätt. Domaren är som tjänsteman skyldig att uppträda sakligt och taktfullt mot parterna och allmänheten. Domaren måste komma ihåg att han representerar inte bara sig själv utan hela domstolsväsendet. Han får inte förlora fattningen ens i sådana fall då han anser att han själv har rätt och att klienten har fel. Enligt min mening var tingsdomare B:s yttrande osakligt både till sitt innehåll och vad beträffar det sätt på vilket det framfördes. Jag anser att B uppträdde på ett sätt som stred mot 14 § 1 mom. tjänstemannalagen.

3.2.2.3

Helsingfors hovrätts dom

Helsingfors hovrätt tog inte ställning till frågan om tredskodomen belastades med det procedurfel som A nämner i sin återvinningsansökan. Hovrätten tog inte ställning till tredskodomen utan till domen med anledning av återvinningsansökan. Hovrätten ansåg att eventuella procedurfel i samband med tredskodomen inte längre var relevanta.

Hovrätten avgjorde 18.3.1999 huvudsaken (S 98/924) med stöd av sin lagstadgade prövningsrätt. I ärendet har inte framkommit någon anledning att misstänka att Helsingfors hovrätt skulle ha överskridit eller missbrukat sin prövningsrätt eller i något annat avseende förfarit lagstridigt eller försummat sina skyldigheter.

3.3

Åtgärder

Med stöd av 9 § 1 mom. i instruktionen för riksdagens justitieombudsman ger jag Helsingfors tingsrätt samt tingsfiskal C, som verkat som ordförande för tingsrätten, en anmärkning för det ovan konstaterade lagstridiga förfarandet i samband med behandlingen av vräkningsmålet mot A.

Med stöd av 9 § 2 mom. i instruktionen för riksdagens justitieombudsman uppmärksammar jag tingsdomare B på att en domare alltid skall uppträda sakligt och på ett sätt som inte ger anledning att ifrågasätta domarens opartiskhet.

I detta syfte sänder jag till C och B var sin kopia av detta beslut. En kopia sänder jag också till

Helsingfors tingsrätts lagman för kännedom.

Bilagorna till klagomålet returneras härmed.